

Butyka Imre korondi balladájáról

Több mint harmincöt éve tanítok Korondon, és már a kezdetektől fogva érdeklődtem a faluval és környékével kapcsolatos források, történetek iránt. Sokáig csodálkoztam azon, hogy egyik legszebb magyar népballada (Júlia szép leány) gyűjtési helyéről nem találtam egyetlen általam ismert gyűjteményben sem Butyka-ballada változatot.

1888. február 15-én Korond falu *Pálfalvi tető* nevű határrészén, az akkori országúton tragédia történt: megölték *Butyka Imrét* a parajdi Sóbánya pénzszállító postakocsijának fegyveres kíséretével megbízott, Korondon szolgálatot teljesítő csendőr-katonáját. Abban az időben a parajdi Sóbánya bevételét, sorozatszám szerint leltározva, minden szerdán lovas postakocsi szállította a székelyudvarhelyi bankba. A postakocsit egy-egy csendőr kísérte az egyik falutól a másikig. Ezek a kísérők leggyakrabban a falusi őrsőkön szolgálatot teljesítő katonák voltak. A gyilkosság tettese valamikor ezen a környéken szolgálhatott, vagy olyan személy lehetett, aki mindezt tudta, s jól eltervezett módon támadta meg és gyilkolta meg a húshagyó kedd éjjeli multság után posta-kísérőnek küldött és a kocsis (felsősófalvi Kovács Dániel) mellett ülő fáradt, bóbiskoló Butyka Imrét.

A tettes(ek) kiderítése nehézkesen ment és elég sokáig tartott. A történet elbeszélője, a korondi Lőrincz Domokos szerint egy önként vállalkozó személy nyomozott a gyilkos(ok) után, mégpedig úgy, hogy elkérte a szállított pénzek leltárívét, kikutatta a környéken katonai szolgálatot teljesítők névsorát, valamint a pontos lakcímeiket. A különböző pénznemek alapos tanulmányozása, megismerése után sorban felkereste azoknak a falvaknak a kocsmáit, amelyekben leszerelt szolgálattévők (katonák) laktak, és ott egy kis ital mellett ülve figyelte a fogyasztókat, s a beszélgetéseket.

Az egyik kocsmában valaki olyan nagy pénzzel akart fizetni, hogy a kocsmáros nem tudott belőle visszaadni. Ekkor „nyomozónk” ajánlkozott, hogy felváltja azt. De amint megpillantotta a sorozatszámot, rögtön tudta, hogy a bankó a kirabolt postakocsi szállítmányából való. Így derítette fel a tettesek kilétét.

A törvényes kivizsgálás eredményéről már a korabeli sajtóban közzétett írásos tudósítás áll rendelkezésünkre. „A korondi postakocsi kirablásának és a fedezettel megbízva volt Butyka Imre csendőr meggyilkolásának tettesei: Emerich Márton, Mauer János és Puiu Demeter.” (Csíki Lapok 1890. augusztus 20.)

Már az 1960-as évek közepén jó kapcsolatba kerültem a korondi Felszegen lakó Lőrincz Domokossal (1902–1991), aki igen jó gazdaember volt jelentős földbirtokkal. A kollektivizáláskor földjeit elvették, nem sokkal később özvegy maradt. Domokos bácsi egyik nagy kaszálója az 1972-ben épített lakásunkhoz közel volt, s így nyaranta családommal, a gyermekekkel együtt segítkeztem neki a szénacsinálásnál. Munka közben pihenések alkalmával régi történeteket meséltettem vele, hogy gyermekeim is „tisza forrásból” meríthessenek.

Egy ilyen alkalommal Butyka Imre történetének újbóli elmesélésekor mondta el azt is, hogy az ő édesapja is jó tanuló, értelmes, tehetséges gyermek volt, polgári iskolát végzett és még verselgetett is. Még most is megvan egy ilyen verse könyvecskéje. Kérésre először csak megmutatta, de később nekem is ajándékozta a füzetet, amelyben egy tizenkilenc szakaszos Butyka-ballada „frissen-melegében” készült, csiszolatlan változata található.

Domokos bácsi édesapja Lőrincz Dániel 1887. ápr. 21-én nyitotta meg ezt a verses füzetet, melynek az utolsó oldalán az 1890. március 21-i dátum olvasható. Tehát három év bejegyzéseit tartalmazza időrendi sorrendben összesen harmincnégy oldalon. A Butyka-ballada a 9–11. oldalakon található, igen pontos keltezéssel: „Történt 1888 hamvazószerdán Február 15 én”.

Az esemény akkora szenzációként hatott, hogy Székelyudvarhely főispánja Dániel Gábor a Ferenc József császárnál tett kihallgatási jelentésében is beszámolt róla.

A székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum igazgatójától, Zepezsáner Jenő úrtól kapott „Dániel Gábor emlékiratok” így örökíti meg az eseményt: „...Egy feltűnő Rabló gyilkosság történt a pálfalvi hegyen (az úgynevezett Hugyozónál), a Parajdrol jövő postakocsissal, ha nem tévedek február 1-én, midőn egy csendőr fedezete alatt a sóbányától nagyobb pénz-

összeget szállított. Úgy emlékszem, hogy a kocsist agyonverték, a csendőrt megölték. Jelentésemet Orczy belügyminiszternek február 2-án tettem meg. A tettesek Emrich Márton, Maurer Johan nagysajói lakosok és Monorról Puiu Dumitru, akiket be is fogtak. Ezen eset után kevéssel voltam Ofélségénél kihallgatáson, megköszönve a Lipót Rendet és kimentvén magamat szegény feleségem halálával, hogy ezt előbb nem tehettem. Kegyesen fogadott, elbeszéltem neki a parajdi rablógyilkossági esetet, úgy azt, hogy miképp kapott lövést hátulról a csendőr, mit sajnálattal vett tudomásul.”

A Balázi Dénes által összegyűjtött farkaslaki, szentléleki, székelypálfalvi változatokban, a szájhagyományban és egy szemtanú – Illyés Magdolna (1875–1978. jan. 8.) hangszalagra rögzített vallomása alapján megállapítható, hogy mindenik változatban azonos a helymeghatározás (Kalondán, a Pálfalvin, Kalondába), az időpont (a húshagyón megkaptam a parancsot, történt hamvazószerdán). Az is valóságos adat, hogy éppen akkor megnyitott Kalondai temetőben Butyka Imre sírja volt a „legelső”. Megállapítható az a tény is, hogy a kocsis a meglőtt katonát cserbenhagyta, elszaladt a tethelyről.

Szőcs Lajos

Gyász Dal

1 Butyka Imre meggyilkolt csendőről Butyka Imre annak hínak engemet Magyarul is így írják a nevemet Olától ment fejsze az ő fejére azal borult a nagy hó tetejére 2 Fársáng végén kimulatám magamat A hus hagyom megkaptam a parancsot Posta őrnök Udvarhelyig kell menni Nem reméltem hogy halált kell szenvedni 3 Te szudar szász mért veted rá magadot Hogy rám lödd kedetlen pisztolyodot Megszalatalál te nyomorult anyira Hogy csak útést ejtett golyód hátamra 4 Oh de milyen a nemtelen indulat Fegyveremmel szurdalták oldalamat Kiállítottam emberek segicsetek Ne hadjátok hogy ártatlan elveszek 5 Senki sincsen előtem csak a halál Gyáva kocsis meggyilkolni mért hagyál Átkozot légy míg élsz te a világon Hanem tudtál segíteni sorsomon 6 Ís az egyik fejszét rágad kezébe s belé márta a fejem üregébe Isten tudod az ártatlanságomat Te látád hogy kionták az agyamot 7 Földre rogyvát ott pörögve vérem folt Testem mindenegy es része véres volt Isten veled csalfa élet bus világ Lelkemet a meny anygali fogaták. 8 Piros vérem kiomlot a nagyhora. Amelyikre sok szem könyvet hullata e véres nyom legyen örök emlékül Egy csendőrt meggyilkoltak kegyetlenül 9 Anyám anyám miért szülted fiadat Hogy szenvedjen ily keserves kínokat Mért tápláltál mért neveltél enyire Mért engetél az élet tengerére. 10 Oh anyák ne szüljétek gyermekeket Ennyire ne neveljétek fel őket	Nézetek rám haljátok meg sorsomat S nézzétek meg vértől piros ruhámat 11 Miért tolong a sok nép az utzákon. Miért sir a kis gyermekis oly nagyon Hely iszonyun a csendőrt meg gyilkolá Átala kísért postát kirabolták 12 E borzasztó igaz tettnek hírére Százával ment a nép hely színére Jöjjetek „áh” a kik erősek vagytok Mert engemet öszetörve találtok 13 Hej barátim csendőrtársak hajátok Elvan veszve meg gyilkolt bajtárstok Bucsut veszek én mostan titőletlek Isten áldja vezéreje lépéstelek 14 Tarcsátok meg emléktekben nevemet s ne felejsétek el az énképemet Legyen emlék örök emlék tinéktek Egy szerencsétlen csendőrt ismértetek 15 Korond köségben lako hü leányok Koporsomra gyász koszrut fonjátok Meg áld azért titeket a jó atya s gondoljátokén is voltam valaha. 16 Megvan ásva kalondai temető Abon pedig én leszek a legeső Sírhalomra ünlesetek violát Család virág hadsírhasza ki magát 17 Gvida Jozseff arra kérlek tégedet Három székre küldj egy gyászos levelet Hogy tuga meg háromszéken kovászna Butyka imre nyugszik a föld gomrába 18 Busan zugnak a harangok temetnek Gyász férfiak gyász koporsot emelnek két ezer a bus kíséroknek a száma Gyász dalt énekelve menek utána 19 Legyen áldot emléke zavartalan ezt remegi minden ajak utána S már nyukszik a szelid ifi sírjában Emléke megmarad köztünk faluban.

Történt 1888 hamvazószerdán Február 15 én